

Chương VII

ĐỊA LÍ NÔNG NGHIỆP

Bài 27

VAI TRÒ, ĐẶC ĐIỂM, CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG TỚI PHÁT TRIỂN VÀ PHÂN BỐ NÔNG NGHIỆP. MỘT SỐ HÌNH THỨC TỔ CHỨC LÃNH THỔ NÔNG NGHIỆP

I – VAI TRÒ VÀ ĐẶC ĐIỂM CỦA NÔNG NGHIỆP

1. Vai trò

Nông nghiệp theo nghĩa rộng bao gồm nông – lâm – ngư nghiệp.

Sản xuất nông nghiệp không những cung cấp lương thực, thực phẩm cho con người, đảm bảo nguồn nguyên liệu cho các ngành công nghiệp sản xuất hàng tiêu dùng và công nghiệp chế biến lương thực, thực phẩm mà còn sản xuất ra những mặt hàng có giá trị xuất khẩu, tăng thêm nguồn thu ngoại tệ. Hiện tại cũng như trong tương lai, nông nghiệp vẫn đóng vai trò quan trọng trong sự phát triển của xã hội loài người, không có ngành nào có thể thay thế được. Trên 40% số lao động thế giới đang tham gia hoạt động nông nghiệp.

Tại sao đối với nhiều nước đang phát triển, đông dân, đẩy mạnh sản xuất nông nghiệp là nhiệm vụ chiến lược hàng đầu ?

2. Đặc điểm

a) Đất trồng là tư liệu sản xuất chủ yếu và không thể thay thế

Đây là đặc điểm quan trọng phân biệt nông nghiệp với công nghiệp. Không thể có sản xuất nông nghiệp nếu không có đất đai. Quy mô và phương hướng sản xuất, mức độ thâm canh và cả việc tổ chức lãnh thổ phụ thuộc nhiều vào đất đai. Đặc điểm này đòi hỏi trong sản xuất nông nghiệp phải duy trì và nâng cao độ phì cho đất, phải sử dụng hợp lý và tiết kiệm đất.

b) Đối tượng của sản xuất nông nghiệp là các cây trồng và vật nuôi

Đối tượng của sản xuất nông nghiệp là các sinh vật, các cơ thể sống. Chúng sinh trưởng và phát triển theo các quy luật sinh học và chịu tác động rất lớn của quy luật tự nhiên. Vì vậy, việc hiểu biết và tôn trọng các quy luật sinh học, quy luật tự nhiên là một đòi hỏi quan trọng trong quá trình sản xuất nông nghiệp.

c) Sản xuất nông nghiệp có tính mùa vụ

Đây là đặc điểm điển hình của sản xuất nông nghiệp, nhất là trong trồng trọt. Thời gian sinh trưởng và phát triển của cây trồng, vật nuôi tương đối dài, không giống nhau và thông qua hàng loạt giai đoạn kế tiếp nhau. Thời gian sản xuất bao giờ cũng dài hơn thời gian lao động cần thiết để tạo ra sản phẩm cây trồng hay vật nuôi. Sự không phù hợp nói trên là nguyên nhân gây ra tính mùa vụ. Để khắc phục tình trạng này, cần thiết phải xây dựng cơ cấu nông nghiệp hợp lý, đa dạng hoá sản xuất (tăng vụ, xen canh, gối vụ), phát triển ngành nghề dịch vụ.

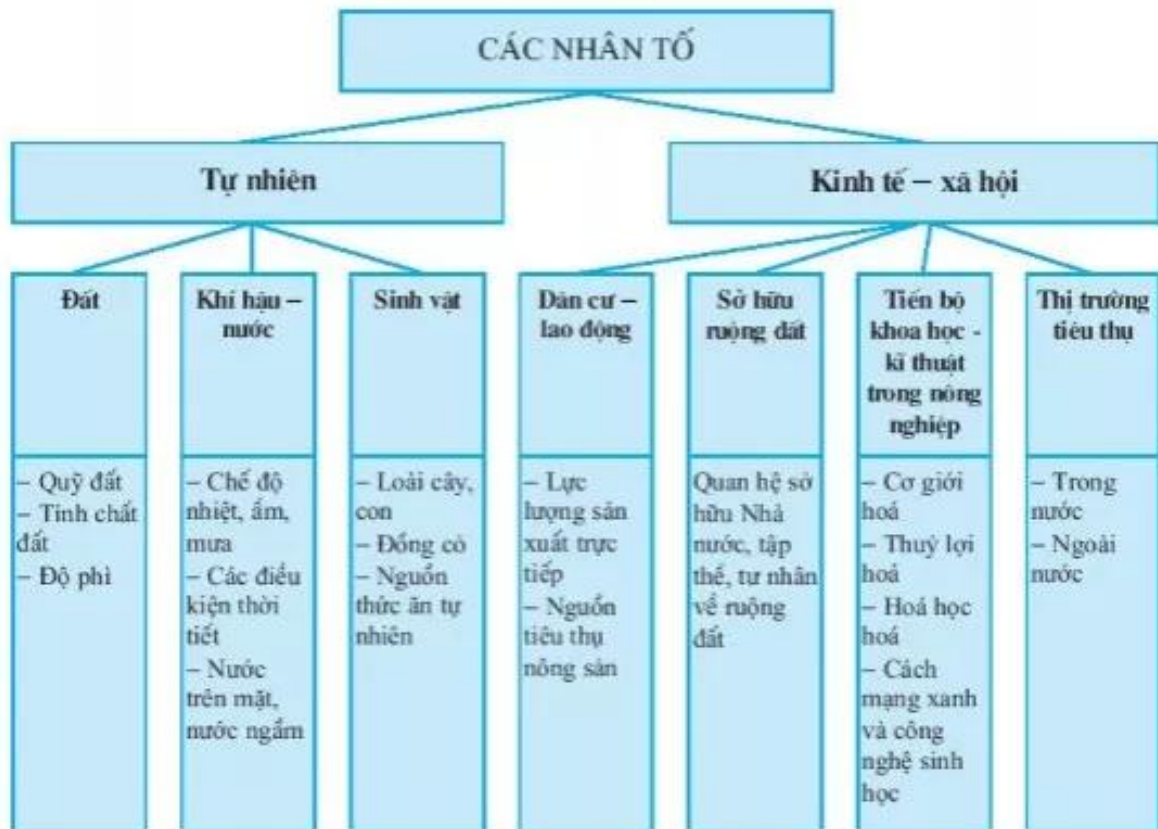
d) Sản xuất nông nghiệp phụ thuộc vào điều kiện tự nhiên

Đặc điểm này bắt nguồn từ đối tượng lao động của nông nghiệp là cây trồng và vật nuôi. Cây trồng và vật nuôi chỉ có thể tồn tại và phát triển khi có đủ năm yếu tố cơ bản của tự nhiên là nhiệt độ, nước, ánh sáng, không khí và dinh dưỡng. Các yếu tố này kết hợp chặt chẽ với nhau, cùng tác động trong một thể thống nhất và không thể thay thế nhau.

e) Trong nền kinh tế hiện đại, nông nghiệp trở thành ngành sản xuất hàng hoá

Biểu hiện cụ thể của xu hướng này là việc hình thành và phát triển các vùng chuyên môn hoá nông nghiệp và đẩy mạnh chế biến nông sản để nâng cao giá trị thương phẩm.

II – CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG TỚI PHÁT TRIỂN VÀ PHÂN BỐ NÔNG NGHIỆP

Em hãy nêu ví dụ để chứng minh ảnh hưởng của các nhân tố trên đối với phân bố nông nghiệp.

III – MỘT SỐ HÌNH THỨC TỔ CHỨC LÃNH THỔ NÔNG NGHIỆP

Các hình thức tổ chức lãnh thổ nông nghiệp tạo ra những tiến bộ cần thiết nhằm sử dụng hợp lý các điều kiện tự nhiên, kinh tế – xã hội của các nước, các vùng. Cùng với sự phát triển của nền sản xuất xã hội, nhiều hình thức tổ chức lãnh thổ nông nghiệp đã và đang xuất hiện, mang lại hiệu quả kinh tế cao. Một số hình thức chủ yếu là : trang trại, thể tổng hợp nông nghiệp, vùng nông nghiệp.

1. Trang trại

Trang trại là hình thức sản xuất cơ sở trong nông nghiệp, được hình thành và phát triển trong thời kì công nghiệp hoá, thay thế cho kinh tế tiểu nông tự cấp, tự túc. Mục đích chủ yếu của trang trại là sản xuất hàng hoá với cách thức tổ chức và quản lý sản xuất tiến bộ dựa trên chuyên môn hoá và thâm canh. Các trang trại đều có thuê mướn lao động.

2. Thể tổng hợp nông nghiệp

Thể tổng hợp nông nghiệp là một hình thức tổ chức lãnh thổ nông nghiệp ở trình độ cao. Đây là sự kết hợp chặt chẽ giữa các xí nghiệp nông nghiệp với các xí nghiệp công nghiệp trên một lãnh thổ, bằng các phương pháp sản xuất công nghiệp tiên bộ, góp phần sử dụng có hiệu quả nhất các điều kiện tự nhiên, vị trí địa lí và điều kiện kinh tế – xã hội sẵn có.

3. Vùng nông nghiệp

Vùng nông nghiệp là hình thức cao nhất của tổ chức lãnh thổ nông nghiệp. Đây là những lãnh thổ sản xuất nông nghiệp tương đối đồng nhất về các điều kiện tự nhiên, kinh tế – xã hội nhằm phân bố hợp lí cây trồng, vật nuôi và hình thành các vùng chuyên môn hoá nông nghiệp.

Ngoài ba hình thức trên, tùy theo trình độ phát triển của sản xuất nông nghiệp, còn có các hình thức khác như hộ gia đình, hợp tác xã, nông trường quốc doanh...

Em hãy nêu ví dụ về các hình thức tổ chức lãnh thổ nông nghiệp ở nước ta hiện nay.

Câu hỏi và bài tập

1. Hãy nêu vai trò của ngành nông nghiệp trong nền kinh tế và đời sống xã hội.
2. Ngành sản xuất nông nghiệp có những đặc điểm gì ? Theo em, đặc điểm nào là quan trọng nhất ?
3. Em hãy phân biệt những đặc điểm cơ bản của ba hình thức tổ chức lãnh thổ nông nghiệp.